

મુદ્રેલી રીત મુજબ. નવાં ધોરણ માટે.

આખવર્ગની નોટ.

જેની અંદર મૂળાક્ષર શિક્ષણ, મૂળાક્ષર લખવાનો ક્રમ ત્રણ રીતે, મૂળાક્ષર, બે અક્ષરના શબ્દ, ત્રણ અક્ષરના શબ્દ, આરામથી, આંક, ભાગ રાના અર્થ, ભાગ ર જાના અર્થ, ગીત અને કવિતાની સમજૂતી, હબેસની હિલ, પાતાની જગ્યાએ જતી વખત બોલવાની ફિલ, ઘેર જતી વખત બોલવાની ફિલ, એકથી પાંચ સુધી હિંમરવા તથા માદ કરવા વિષે પાઠ

સરવાળાનો કોડો, બાદબાકીનો કોડો,

હડાની રમત વિગેરે. 25-4-1921

1921 ચિનાર-મેસર્સ સી. ડી. શાહ. એન્ડ કો.

પ્રસિદ્ધ કર્તા-C. M. Shah.

પ્રસિદ્ધ કરવાનું ડેકાણું-શાહપોર-મુરત.

આ પુસ્તક સને ૧૯૧૭ ના રૂપ માં આપેલ મુજબ રજીસ્ટર કરાયું છે.
સને ૧૯૨૧] અગતિ ૪ થી. સંવત ૧૯૭૭

અખનાર-નારણભુરાવ સહમણુરાવ નીકમ.

અખવાનું ડેકાણું-"શંકર" પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ મહિયાના પુલપર-મુરત.

કિંમત બે આના.

આખવર્ગની નોટ

6219

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
મુજરાતી કોલેજીયેટ સંસ્થા

મ ૨૪૩

૮૮૭

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

अनुक्रमांक

۱۲۹

वर्गांक .

पुस्तकानुं

पुस्तकानुं नाम ५५५३०१ नोटे

विषय

विषय म १५२१

બાળવર્ગની નોટ.

મૂળાક્ષર શિક્ષણ.

સાધન:—સ્ટેટ, રક્ષાળી, કડી, સળી, રંગીન પેન.

સૂચના:—પ્રથમ ફિલ કરાવી વ્યવસ્થિત બેસાડવા. પ્રથમ સીની લીટીથી બનતા અક્ષર શીખવવા; પછી વક્ર લીટીથી.

આરંભ પ્રશ્ન.

પ્ર. તમને રજા કેટલે વાગે મળે છે ?

જ. ચાર વાગે સાહેબ.

પ્ર. રજા મળ્યા પછી ક્યાં જશો ? જ. ઘેર.

મૂળાક્ષરને કતો લઈ ઘર ઓળખાવવું.

પ્ર. ઘરમાં પહેલો કયો અક્ષર બોલાયો ?

જ. ધ.

આને એ તમને શિખવવાનો છે.

જવાબ હંમેશાં દરેક
છોકરા પાસે પૂર્ણ
વાક્યમાં લેવા મહા-
વરો રાખવો.

મુખ્ય વિષય.

દરેક છોકરાની આગળ સ્ટેટો મુકાવવી, અને સ્ટેટની ડાબી બાજુએ જેટલી જોઈએ તેટલી કડી, સળી મૂકેલી એવી રક્ષાળીઓ મુકાવવી, પછી શીક્ષકે વર્ગ આગળ પોતાની પાસે રાખેલી કડી, સળી અનુક્રમે ગોઠવી બતાવી બાળકો તેમ કરે છે કે નહિ તે જોવું.

અક્ષર તેજાર કરાવ્યા પછી રંગીન પેન રક્ષાળીમાંથી લેવાયેલી કડી સળીની પાસે ફેરવાવવી. પછી કડી સળીઓ ગોઠવી હતી તે

મુજબ જુદા આકારો પડાવી ધ છોકરા પાસે લખાવો. (શિક્ષકે ધ દઢાવવામાં પાટીઆનો ઉપયોગ કરવો.)

પુનરાવર્તન.

વર્ગમાંથી ૨-૪ છોકરા પાસે રંગીત ચાક વડે ધ પાટીઆપર લખાવો. બાર સરખી ૫ રંગીત સળીધી ધર બનાવવું અને તે મુજબ વર્ગના તમામ છોકરાઓ પાસે બનાવરાવવું.

ચોપાઠ.

એક સળી આડી મુકાય; બે હબી તે બીંત ગણાય.

બે બાજુ બે બનાવ ઢાળ, તે ધરમાં તો રહેશે બાળ.

પાઠ અમારો થયો તૈયાર, સર્વે જમણું દારો દાર.

ટીપ્સ:--નમુના માટે આ પાઠ શીખવી બતાવ્યો છે. એ મુજબ બીજા પાઠો શીખવવા.

મૂળાક્ષર શીખવવાનો ક્રમ.

ન, મ, ત, લ, ગ, છ, જ, ઝ, ર, સ, શ, ચ, વ, ળ, પ, ફ, ઢ, છ, ધ, ધ, ઉ, ઊ, ટ, ઠ, ય, થ, ડ, ઢ, હ, ક, ફ, બ, ભ, ખ, અ.

બીજી રીતે.

મ, ન, ત, લ, લ, ક, ધ, ધ, છ, ધ, ધ, વ, બ, ગ, છ, ઝ, ચ, અ, આ, એ, એ, ઝો, ઝો, અં, અં, ઉ, ઊ, પ, પ, ખ, ટ, ઠ, ય, થ, ર, શ, સ, ડ, ઢ, ક, ફ, હ, જ, ળ.

ત્રીજી રીતે.

મેસર્સ સી. ડી. શાહ. એન્ડ કોના બનાવેલા

અંકસૂચક મૂળાક્ષર કિત્તા પ્રમાણે.

મૂળાક્ષર.

ક, ખ, ગ, ઘ, ઙ, ચ, છ, જ, ઝ, ઞ, ટ, ઠ, ડ, ઢ, ભ, ત, થ, દ, ધ, ન, પ, ફ, બ, ભ, મ, ય, ર, લ, વ, શ, ષ, સ, હ, ળ, ણ, ળ, ળ.

અ, આ, ઇ, ઈ, ઉ, ઊ, એ, ઐ, ઓ, ઔ, અં, અઃ
બે અક્ષરના રાખે.

કંદ	ખર	જમ	દસ	બળ
કીડ	ખસ	જય	દળ	બણુ
કીડ	ખસ	ટપ	ધન	બર
કીન	ગઈ	ટખ	નખ	બસ
કીસ	ગજ	હગ	નટ	મગ
કીણુ	ગણુ	ડર	નર	મહ
કદ	ગદ	હગ	નવ	મણુ
કેકે	ગપ	તળ	નસ	મન
કેપ	ધર	તડ	પગ	મર
કેમ	ધડ	તર	પણુ	યમ
કર	ધન	તલ	પડ	રજ
ખપ	ચક	થડ	પદ	રડ
ખણુ	જગ	થર	પળ	રથ
ખડ	જણુ	દન	ફળ	રસ

લખ	વઠ	વણુ	સઠ	હઠ
વર	વઠ	વન	સળ	હળ
વડ	વટ	શણુ	હગ	હસ

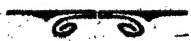
ત્રણ અક્ષરના શબ્દો.

અક્ષર	કખખ	ચત્રમ	તલપ	મગજ
આડદ	કમળ	બખમ	તસર	મગર
અદલ	કરડ	જગત	દરદ	મંજુ
અધર	કરણુ	જડજ	નકલ	મરદ
અમલ	કલમ	જણુસ	નગર	મલમ
અમર	કસખ	જનક	નજર	રખર
અરજ	ખખર	જનમ	નરક	રમણુ
અસર	ખરચ	જમણુ	નરમ	વગર
આસન	ગગન	જલદ	નરસ	વચન
ઇલમ	ગજખ	જસત	નવચ	વતન
ઉપજ	ગટર	ઝડપ	પરખ	વરખ
ઉપર	ગમત	ઝટક	પવન	વરસ
કડણુ	ગરજ	ઝપટ	ફણુસ	વલણુ
કડક	ગરમ	ઝરણુ	ફરક	શરમ
કડખ	ગવન	તનખ	ખગલ	સડક
કણુક	ધરદ	તદન	ખદન	સમજ
કતલ	ચડસ	તપત	ખરડ	સરસ
કદમ	ચપટ	તખક	ખરફ	સહજ
કદર	ચપળ	તરડ	ખળદ	હરણુ
કનક	અમન	તરફ	બગત	હરફ
કપટ	અરસ	તરત	બજન	હરજ
કફન	અભણુ	તરસ	બરમ	હરખ

આંક,

૧	૧૧	૨૧	૩૧	૪૧	૫૧	૬૧	૭૧	૮૧	૯૧
૨	૧૨	૨૨	૩૨	૪૨	૫૨	૬૨	૭૨	૮૨	૯૨
૩	૧૩	૨૩	૩૩	૪૩	૫૩	૬૩	૭૩	૮૩	૯૩
૪	૧૪	૨૪	૩૪	૪૪	૫૪	૬૪	૭૪	૮૪	૯૪
૫	૧૫	૨૫	૩૫	૪૫	૫૫	૬૫	૭૫	૮૫	૯૫
૬	૧૬	૨૬	૩૬	૪૬	૫૬	૬૬	૭૬	૮૬	૯૬
૭	૧૭	૨૭	૩૭	૪૭	૫૭	૬૭	૭૭	૮૭	૯૭
૮	૧૮	૨૮	૩૮	૪૮	૫૮	૬૮	૭૮	૮૮	૯૮
૯	૧૯	૨૯	૩૯	૪૯	૫૯	૬૯	૭૯	૮૯	૯૯
૧૦	૨૦	૩૦	૪૦	૫૦	૬૦	૭૦	૮૦	૯૦	૧૦૦

નાનો આંક એકમનો તેથી મોટો દશકનો અને તેથી મોટો સ્ત્રીકનો

બારાખડી.

ક+અ	=	ક ખ ગ ઘ ઙ છ જ ઝ ટ ઠ ડ ઢ ણ ત થ દ ધ
ક+આ	=	કા ખા ગા ઘા ઙા છા જા ઝા ટા ઠા ડા ઢા ણા તા થા દા ધા
ક+ઇ	=	કિ ખિ ગિ ઘિ ચિ છિ જિ ઝિ ટિ ઠિ ડિ ઢિ ણિ તિ થિ દિ ધિ
ક+ઈ	=	કી ખી ગી ઘી ચી છી જી ઝી ટી ઠી ડી ઢી ણી તી થી દી ધી
ક+ઉ	=	કુ ખુ ગુ ઘુ ચુ છુ જુ ઝુ ટુ ઠુ ડુ ઢુ ણુ તુ થુ દુ ધુ
ક+ઊ	=	કૂ ખૂ ગૂ ઘૂ ચૂ છૂ જૂ ઝૂ ટૂ ઠૂ ડૂ ઢૂ ણૂ તૂ થૂ દૂ ધૂ
ક+એ	=	કે ખે ગે ઘે ચે છે જે ઝે ટે ઠે ડે ઢે ણે તે થે દે ધે
ક+ઐ	=	કૈ ખૈ ગૈ ઘૈ ચૈ છે જૈ ઝૈ ટૈ ઠૈ ડૈ ઢૈ ણૈ તે થૈ દૈ ધૈ
ક+ઔ	=	કૌ ખૌ ગૌ ઘૌ ચૌ છૌ જૌ ઝૌ ટૌ ઠૌ ડૌ ઢૌ ણૌ તૌ થૌ દૌ ધૌ
ક+ઋ	=	કં ખં ગં ઘં ચં છં જં ઝં ટં ઠં ડં ઢં ણં તં થં દં ધં
ક+ૠ	=	કઃ ખઃ ગઃ ઘઃ ચઃ છઃ જઃ ઝઃ ટઃ ઠઃ ડઃ ઢઃ ણઃ તઃ થઃ દઃ ધઃ

ભાગ ૧ના અર્થ.

વર્ગ ૧.	મગન=છોકરાનું નામ	સમદી=દેવતા સળગા-
હખોટો=મંજો	છે	વવાનું સાધન
મલ=જોરાવર માણસ.	મમત=મમ	તર=પાણીમાં સરીર
મલમ=ચીકણું ચોપડ.	મમન=છોકરાનું નામછે.	અધર રાખ
વાનું એસડ	જમ=ખા	સરસ=સારી
સુગમ=શનિ	જમણ=જમવાનું	રમત=ખેલ
વર્ગ ૨.	ગજ=ચેવીસ તસુનું	તરત=જલદી
ફેણ=નામની પરાળી	માપ	રતન=છોકરાનું નામછે.
ડ.ક	નમ=નીચો વળ	શ્રેયશ=મારીતા વાડકા
ગણ=ગણતરી કર	વર્ગ ૩.	ચક્લી=ચક્લી
મુગ=એક જાતનું ઢોળા	રથ=ચાર પૈડાની ધુમ-	સણ=એક જાતનો છોડ
	ટવાળી ગાઠી	અનર=વાળની પીછી

ન પ ફ બ ભ મ ય ર લ વ શ પ સ હ ણ ક્ષ ઝ
 ના પા ફા બા ભા મા યા રા લા વા શા પા સા હા ણા ક્ષા ઝા
 નિ પિ ફિ મિ મિ મિ મિ રિ લિ રિ શિ પિ સિ હિ ણિ ક્ષિ ઝિ
 ની પી શી બી ભી મી યી રી લી વી શી પી સી હી ણી ક્ષી ઝી
 નુ પુ ફુ બુ ભુ મુ યુ રુ લુ વુ શુ પુ સુ હુ ણુ ક્ષુ ઝુ
 નૂ પૂ ફૂ બૂ ભૂ મૂ યૂ રૂ લૂ વૂ શૂ પૂ સૂ હૂ ણૂ ક્ષૂ ઝૂ
 ને પે ફે બે ભે મે યે રે લે વે શે પે સે હે ણે ક્ષે ઝે
 નૈ પૈ ફૈ બૈ ભૈ મૈ યૈ રૈ લૈ વૈ શૈ પૈ સૈ હૈ ણૈ ક્ષૈ ઝૈ
 નો પો ફો બો ભો મો યો રો લો વો શો પો સો હો ણો ક્ષો ઝો
 નૌ પૌ ફૌ બૌ ભૌ મૌ યૌ રૌ લૌ વૌ શૌ પૌ સૌ હૌ ણૌ ક્ષૌ ઝૌ
 નં પં ફં બં ભં મં યં રં લં વં શં પં સં હં ણં ક્ષં ઝં
 નઃ પઃ ફઃ બઃ ભઃ મઃ યઃ રઃ લઃ વઃ શઃ પઃ સઃ હઃ ણઃ ક્ષઃ ઝઃ

અમન=એકરાતું નામછે

ખીલીપત=ખીલી નામ

નાં જાડનાં પાંદડાં

અંક=અંકડા

વર્ગ ૪.

વહાણુ=મેટી દોડી

નળ=પાણીની મેટી

નળી

વળ=પાણી કર

વણુ=વીણ

ભવ=ધરતીના જેવા

આપરતું ધાન્ય

વર=વીના

ગળ=ગળે ઉતાર

પતંગ=કનકવે

ધનુષ=કામદું

પમ=ટાટીઆ

પરણુ=લગત કર

પવન=વા

ચોરસ=ચાર કાટખૂણા-

નો આપર

વર્ગ ૫.

દોડા=મોલ

ધયળ=એક જાતનું ઝીણું

કીડા જેવું પ્રાણી

દળ=પીસ

ધસ=ખાટલાના ઉભા

આડાં લાકડાં તે

આંગળાં=આંગળીઓ

વર્ગ ૬.

ધડે=માલીનો દોરીઓ

ધમ્મ=વાવડા નિશાન

ધગન=એકરાતું નામછે

ધસ=ધસડ

ધન=સરખી સંખાધ

પહોળાધ અને જાડા-

ધના કદડા

ધર=મકાન

ધમણુ=મટ્ટી કુંકવાનું
ચામડાનું સાધન
મધ=ગળ્યો ચીકણો
પ્રવાહી પદાર્થ

વર્ગ ૭.

લિતર=મોટા માટલા-
પર નાના અનુક્રમે
ગોઠવેલા હોય તે
લિન=થેલાના વાળ
ઉજમ=છોકરીનું નામ છે.
ઉમ=મુસલમાન છોક-
રાનું નામ છે.

વર્ગ ૮.

ટડ=નાનો ઘોડો
ઢમુ=અઢીકો; એ સવાકા
ઝટ=જલદી
ઢગ=ઢગલો

પાઠ ૧.

અ=એન
મ=માપની વડુ
ના=નાંક
ભા=દાદા
ચર=લીલું ધાસ
ચર નોકર

પાઠ ૨.

ગઢ=કિલ્લો
સઢવ્વહાણમાં કુવાને
માધેલું પવન ભરવાનું
કપડું

યડ=ઝાડનો વચ્ચેનો ગોળ
ભાગ
કરોળીઓ=જળાં આંધ
નાર જીવડું
વર્ગ ૯.

ડગલો=અંગરખો
ડળીઓ=ખી
ડળ=જમીન ખેડવાનું
ઓજર
મઠ=એક જાતનું કઠોળ
ઢસન=મુસલમાન છોક-
રાનું નામ છે.

ફણસ=એક જાતનું ફળ
(એમાંથી ચાંપા નીક-
ળે છે)

લગ ૨ જાના અર્થ.

મામા=માતા ભાઈ
બાકિ=લાડુ
માપા=માનો વર

પાઠ ૪.

ડાલે=શરીરે
ધી=તાવેલું માખણ
તોણા=અણિવાળા
વાળ=મોળ; નિમાળા

કથમ=ચેખણ
પરડ=કાલ
મણકા=ગોળ દાણા
વર્ગ ૧૦.

ખમરડો=ફેરવવાનું રમકડું
ખરડ=ખચડ

ખડીઓ=સાંધી ભરવાનું
ઠામ

અજગર=મોટો સાપ
ખત=પરધરની લાંબી
ખાંડણી

અઠઠ=એક જાતનું
કઠોળ

અઠ=એ હાથવાળો
છાતી સાથે રાખવા તે
પંજે=આંગળા સાથેનું
કાંડું

માળી=ખામની સંભાળ
રાખનાર

પાઠ ૫.

ખડુ=ધણ
પુરી=તળેલી નાની
રોટલી
ગુલાબ=એક જાતનું
ફૂલ.

બુલાખી=ઢોકરાનું નામ

બૂમ=ધાંટા

ભૂ=પાણી

પાસે=કને

પાઠ ૬.

દવા=ઓસડ

પૈસા=નાણું

તાવ=ખોખાર; તપત

પૈરી=ખાયડી

વૈનરા=મજુર

લટકે=લખડે

પાઠ ૭.

દડો=ખેલ

પીળે=હળદર જેવો

દોરો=દોરી

સો=ખધા

રાતો=લાલ

વાદળી=આસમાનતા

રંચ જેવો

ગીત=રાગથી ગાવું તે

પાઠ ૮.

ધર=માટીનો લંબ-

ચોરસ ખાટ

ખંખડી=કાચખી ચુડી

સાંતી=ઢોકરીનું નામ

પતંગ=કનકવો

ચમચક=કનકવાના પુ-

છડા આગળ જુદા

રંગનો કડકો ચોટેલો

હોય છે તે

પાઠ ૯

ભલી=ગરીબ

વળગી=ખાઝી

વાઝરી=નાની ગાય

તાંખડી=દૂધ દોડવાનું

વાસણુ

દકાડો=દિવસ

પાઠ ૧૦

વહાલો=ખારા

અહાં=આ ઠેકાણે

દર=કંદર, કાડી, મંકાડ

સાપ વગેરેનાં ધર;

ખાકું

ફરી=ખીજવાર

પાઠ ૧૧

ટાંગેલું=લટકાવેલું

ચાંચ=પક્ષીનું મોં

લીટા=કાપા

પાંજરૂ=પીંજરૂ

કાંડલો=ગળા પરનો કાપો

પાંખ=પક્ષીનું જીડવાનું

સાવન

મળનો=સારો; મુંદર

ભાત=રંધેલા ચોખ્ખા

સારૂં=મીઠું; મધુરૂં

પાઠ ૧૨

પહેલાં=અગાઉ

ચોપડી=પાથી

ચાંપવાને=દાખવાને

મહેતાજી=ગુરુજી; મા-

સ્તર

મોડું=અસુરૂં

કાડી=ચીરા

નિશાળ=ભણવાનું ઠેકાણું

પાઠ=ધડો; લંચન

વાર=ઢીલ; વખત

પાઠ ૧૩

ધરાક=સોદો લેનાર

દુકાન=માલ વેચવાનું

ઠેકાણું

રેવડી=ખાંડની ચસ-

ણીમાં તલ નાંખી

કરેલી ચકતી

છેતરતો=કંગતો

દુકાનદાર=દુકાનવાળો

ખધા=સો

નવી=નવીન

માલ=સૈદ્ધા

પૈસો=પણ પાઠની

કિંમતનો સિકકો.

પાઠ ૧૪

ઓહું=હમી	સાધન	લનો વેલો
હવારો=ઢારને પાણી	મીડું=શૂંચ	આગલા=અગાડીના
પીવા માટે બાધેલી	પાઠ ૧૫	પાછલા=પછાડીના
છોખધ કુંડી	અવળા=ઉલટા	મેજ=ટેબલ
વેઢા=આંગળીના કાપા	ચંપો=ચંપાના ફૂલનું	પાયા=પગ
ઢોર=પશુ	ઝાડ	પાંખડી=ફૂલની પાંદડી
ત્રાનું=તોળવાનું	ચંપેલી=ચંપેલીના ફૂ-	

ગીત અને કવિતાની સમજૂતી.

સમજૂતી—ચાલો, જોડો. અજ આપણે નવી રમત રમીએ; વાવટાઓ લઈને સારો ખેત્ર કરીએ અને ઉમંગથી હળીમળીને રહીને આપણે મજા કરીએ, લાલ, પાળો અને વાદળી એ ત્રણ મૂળ રંગ કહેવાય છે. બાડીના બીજ બધા મેળવણી કરવાથી થાય છે, આજે આપણે સાથે જાળ કુંડળું ફરીએ છીએ. તેથી જુદા જુદા રંગ કેવા સારા દેખાય છે! ઉમંગથી હળીમળીને રહીને આપણે મજા કરીએ.

સમજૂતી—મા મને ચંદ્રમા વહાલો લાગે છે. ચંદ્રમા વહાલો લાગે છે. મા મને ચંદ્રમા રજવાને આપો અને ધણા તારાઓ વીણીને માગ જળવામાં લાલો. મા મને ચંદ્રમા વહાલો લાગે છે. મા ચંદ્રમા અડધા મુગટ ધરે છે ને અખો મુગટ પણ ધરે છે. પણ કાંઈ દિવસ મુગટ વગર આવે નથી. ચંદ્રમાનું તેજ ખારી આંખોમાં આંખ માં એને જોતો પડે. મા મને ચંદ્રમા વહાલો લાગે છે.

સમજૂતી—તારા ગણ્યા ગણાય નહિ, તેમજ વિણ્યા વિણાય નહિ. તેમજ છાંયડીમાં માય પણ નહિ. તોપણ તે ખારી આંખોમાં નહાય છે. તારા આકાશમાં જ્યાં જ્યાં થાય છે, તેથી જાણે તે મંદ મંદ હશે છે એમ લાગે છે. દેવની આંખો અધારી રતે પોતાની તેજવાળી ચળતી પાંખો ઉઘાડે છે.

સમજૂતી—ઓ! કમર તારું બજન કરીએ, કારણ કે તારું નામ મોડું છે; તારા ગુણુ હમેશાં પ્રગટ કરીએ, કે જેથી અમારાં

કામ ચાય. (૧) પ્યાર લાવીને તું અમને હસાવ અને મન હંમેશાં પાપ વગરનું રાખ; જે કદાચ અમે ભૂલ કરીએ તો હે! પ્રભુ તું માફ કરજો. (૨)

સમજુતી—ગાય કાળા, ઘોળા કે રાતી હોય છે, તે પાણી પીએ છે તે ચરવા બંધ છે; ગાયને ચાર પગ અને ચાર આંચળ હોય છે, વાછરડાં પર તેનું હેત ધણું હોય છે. (૧) ગાયના પગને કડે ખીંછે છે, અને તેમાં વળી કાટ છે તેથી એનો ધાટ સારો દેખાય છે; પાછળ પુછડાને છેડે વળ છે, તેથી તે ધીરની સંભાળ રાખે છે. (૨) ગાયને બે કાન, બે શીંગડાં ને ચોટી આંખો છે. ગાય પુછડાથી માખી ફરડે છે; ગાયની રવાંટી નરમ છે તેથી તેનું શરીર સુંવાળું લાગે છે, ગાય વાછરડાં સાથે ગેલ કરે છે. (૩) ગાય દૂધ આપે છે તે ઘોળું દેખાય છે, તે માણસ સાર નાખીને હોંસથી પીએ છે.

સમજુતી—હું ઠામ ઠામ, શહેરમાં અને વગડામાં ઊડું છું, હું ખુશી થાઉં છું અને ખુશી કરું છું; મેં મારી આંખ ઉઘાડી. હવે હે! બાઈ તું તારી પાંખ ઉઘાડ. હું ધણા ખોલ ખોલું અને મધુર ટકુકા કરું, તું મારી એક દિખામણ માનજે તે એ કે તું ભોકાને સાર અને રખવા લાગે એવું ખોલજે અમે થોડું જીવનના છીએ, માટે મરતાં સુધી અમે તો ગમ્મત કરવાના; પણ તું ધણું જીવજે, સાર ખોલજે અને ખીજું પણ સાર અને ઉપયોગનું શીખજે.

ફિલ માટે આપેલી સૂચના મેસર્સ. સી. ડા. શાહ એન્ડ કોના બતાવેલા પહેલી ચોપડીના અર્થમાં જુઓ.

હમ્મેલસની ફિલ.

તૈયાર કહેતાં તૈયાર થવું. ચાલો કહેતાં સીધા ઉભા રહેવું.

રમત ૧—૧) બેક હાથ સામે. **૨)** ખભે. (આમ આઠ સુધી)

રમત ૨—૧) તૈયાર—જમૂન થવું. ચાલો—હમ્મેલસ હાથમાં લઈ

૧૨૧ ચાર્યાસી તાલુકાનો નકશો બે આના.

ઉભા રહેવું. (૧) બને હાથ ખભાની સીધાણમાં (મુઠ્ઠી આકાશ તરફ ચાલી રાખવી.) (૨) બને હાથ ખભા ઉપર અડાવવા. ૩, ૫, ૭ એક પ્રમાણે. ૪, ૬ બે પ્રમાણે. આઠે જમીનપર મૂકી દેવા.

રમત ૩—તૈયાર ઉપર મુજબ. ચાલો—ઉપર મુજબ (૧) બને હાથ માથાની સીધાણમાં કાનની લગોલગ ઉંચા રાખવા. (૨) ખભે અડાવવા. ૩, ૫, ૭ એક પ્રમાણે. ૪, ૬ બે પ્રમાણે. આઠે જમીનપર મૂકી દેવા.

રમત ૪—(૨ જી થી ઉલટી.) તૈયાર અને ચાલો રમત ૧ થી મુજબ. (૧) હાથ ખભાની સીધાણમાં સીધા પલ્લુ મુઠ્ઠી જમીન તરફ રાખવી (૨) બગલમાં અડકાડવા. ૩, ૫, ૭ એક પ્રમાણે. ૪, ૬ બે પ્રમાણે. આઠે જમીન પર મૂકી દેવા.

રમત ૫—(૩ જી ઉલટી) તૈયાર અને ચાલો રમત ૧ થી મુજબ. (૧) બને હાથ માથાની સીધાણમાં સીધા ઉંચા પલ્લુ મુઠ્ઠી બહારની આગુએ. (૨) ખભાની સીધાણમાં હાથ સીધા. ૩, ૫, ૭, એક પ્રમાણે. ૪, ૬ બે પ્રમાણે. આઠે જમીન પર મૂકી દેવા.

(રાગ લશ્કરી કૂચ.)

લઈ ડમ્બેલ્સ કરજો આમ, માથે રાખો આળ તમામ;
ડાખા જમણો ઠોકતા જઓ, પડોળા હાથો કરતા જઓ.
નીચ પાછા તેને ધરો, ઉંચા સધળા સાથે કરો;
સામાસામી કરતા જઓ, ફરી સલામ ને સીધા ચાઓ.

પોતાની જગોએ જતી વખત બોલવાની ફિલ.

ચાલો ચાલોને ભાષજો અદ્વૈતી સીધા સીધા સહુને હામ,
ધીમા ધીમા પગ ઉપડી સૌને સાથે કરો સલામ—
હૃતેથી સૌ હળીમળીને ચાલો કરીએ રડાં હામ—

ઘેર જતી વખત બોલવાની ફિલ.

ફિલ આપણી પુરી થઇને, ચાલો જઇએ બહારો બહાર;

ધીમે ધીમે પગ ઉપડી, ચાલો સર્વે હારો હાર.
સ્વસ્થ બનીને સર્વે ચાલો, આપું અવળું નવ જોશો;
સાચવળે સૌ દત્તકર પોતે, નવિ તો તેમાંનું જોશો.
નજર આપણી સામે રાખો, ચાલો સૌ એક એક પુંડે,
સાંભળી સાંભળી ચાલો, હાર આપણી નવ તૂટે.
ઉભા રહો સૌ સૌને હામે, આપા પાછા નવ ચાશે;
સૌ સાથે શિક્ષકને પોતે નમન કરીને સ્થિર જોસો.

એકઠી પાંચ મુઠી ઉભરવા તથા બાઠ કરવા વિષે પાઠ.

પ્ર. આ ટેબલ પર ફેટલા લખોટા છે ? ઉ. કંઈ નથી. પ્ર. કઈ
નથી. એમ બનાવવાનું ૦ આપું કાઢે તેને મૂન્ય કહે છે. જુઓ હું
ટેબલ પર લખોટા મુકું છું મેં ફેટલા લખોટા મૂક્યા ? ઉ. એક. પ્ર. ટે-
બલ પર ફેટલા લખોટા છે ? ઉ. એક. પ્ર. તમે ફેટલી ટોપી પહેરી છે ?
ઉ. એક. પ્ર. પેટ ફેટલા છે ? ઉ. એક. પ્ર. નાક ફેટલાં છે ? ઉ. એક.
પ્ર. એક લખોટો ટેબલ પર છે ને બીજો મુક્યો હવે ફેટલા થયા ? ઉ.
બે. પ્ર. તમારે હાથ ફેટલા છે ? ઉ. બે. પ્ર. પગ ફેટલા છે ? ઉ. બે. પ્ર.
હાત ફેટલા છે ? ઉ. બે. પ્ર. બે લખોટામાંથી એક લઈ લઉં છું
હવે ફેટલા થયા ? ઉ. એક. પ્ર. બે લખોટામાં એક ઉમેરીએ તો ફેટલા
થાય ? ઉ. ત્રણ. પ્ર. તમારા એક હાથની આંગળીના ફેટલા કટા છે ?
ઉ. ત્રણ. પ્ર. એક સરાઈની ફેટલી પાંઠ મળે ? ઉ. ત્રણ. ત્રણ લખો-
ટામાંથી એક લઈ લઉં તો ફેટલા રહે ? ઉ. બે. મારીપાસે ત્રણ ખોર
છે તેમાંથી બે પાંઠ બાંધે છું તો ફેટલા રહે ? ઉ. એક મારી પાસે
એક પાંઠ છે તો બીજી બે પાંઠ મળે તો ફેટલી થાય ? ઉ.
ત્રણ. પ્ર. ત્રણ લખોટામાં એક નાખીએ તો ફેટલા થાય ? ઉ. ચાર.
પ્ર. બકરીને ફેટલાં પગ હોય છે ? ઉ. ચાર. પ્ર. બીજા કોને ચાર પગ
હોય છે ? ઉ. ગાય, બેસ, વગેરે. પ્ર. ચાર લખોટામાંથી એક હું
મગનને આપું તો મારી પાસે ફેટલા રહે ? ઉ. ત્રણ. પ્ર. એક બ-
કરીનો એક પગ ભાંગેલો છે તો આપ્યા ફેટલા ? ઉ. ત્રણ. મારી પાસે
ચાર જમરૂપ છે તેમાંથી બે ફેંકી દઉં તો ફેટલા રહે ? ઉ. બે. ચાર
પાંઠમાંથી બે પાંઠના ખોર લીધાં તો હવે ફેટલી પાંઠ રહી ? ઉ. બે.

૧૪] કન્યા વાચનમાંના પુસ્તક ત્રીજાના અથ સાત આના

મારી પાસે એક સવાકો ને એક પાઠ છે તો બધું મળીને કેટલી પાઠ થઈ ? ઉ. ચાર. ચાર પાઠમાંથી ત્રણ પાઠની પેઠે લીધી હવે કેટલી રહી ? ઉ. એક. પ્ર. તમારે એક પગે કેટલાં આંગળાં છે ? ઉ. પાંચ. જુઓ ટેમલપર કેટલા લખેલા છે ? ઉ. પાંચ. પાંચ લખેલામાંથી એક નીચે ગમડી ગયો હવે કેટલા રહ્યા ? ઉ. ચાર. પ્ર. ચારમાં કેટલા ઉમેરીએ તો પાંચ થાય ? ઉ. એક. પાંચ ભોરમાંથી બે ભોર સડેલાં નીકળ્યાં તો સારાં કેટલાં ? ઉ. ત્રણ. પાંચ લખેલા માંથી ત્રણ આપી દઉં તો કેટલા રહે ? ઉ. બે. પાંચ લખેલામાંથી ચાર લખેલા આપી દઉં તો કેટલા રહે ? ઉ. એક. પ્ર. એક ને એક ? ઉ. બે. પ્ર. બેને એક ? ઉ. ત્રણ. પ્ર. ત્રણ ને એક ? ઉ. ચાર. પ્ર. ચાર ને એક ? ઉ. પાંચ. પ્ર. પાંચમાંથી એક લઉં તો કેટલા રહે ? ઉ. ચાર. પ્ર. ચારમાંથી એક લઉં તો કેટલા રહે ? ઉ. ત્રણ. પ્ર. ત્રણમાંથી એક જાય તો કેટલા રહે ? ઉ. બે. પ્ર. બે. માંથી એક જાય તો કેટલા રહે ? ઉ. એક. પ્ર. એકમાંથી એક જાય તો શું રહે ? ઉ. કંઈ નહિ, પ્ર. કંઈ નહિ હોય ત્યારે શું કહેવાય. ઉ. શૂન્ય. એ પ્ર. જુ, બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ ઉમેરતાં તથા બાદ કરતાં શી ખવવું.

સરવાળાનો કોઠો.

૧+૧=૨	૧+૨=૩	૧+૩=૪	૧+૪=૫	૧+૫=૬
૨+૧=૩	૨+૨=૪	૨+૩=૫	૨+૪=૬	૨+૫=૭
૩+૧=૪	૩+૨=૫	૩+૩=૬	૩+૪=૭	૩+૫=૮
૪+૧=૫	૪+૨=૬	૪+૩=૭	૪+૪=૮	૪+૫=૯
૫+૧=૬	૫+૨=૭	૫+૩=૮	૫+૪=૯	૫+૫=૧૦
૬+૧=૭	૬+૨=૮	૬+૩=૯	૬+૪=૧૦	
૭+૧=૮	૭+૨=૯	૭+૩=૧૦		
૮+૧=૯	૮+૨=૧૦			
૯+૧=૧૦				

બાહ્યાકીનો કોઠો.

૧-૧=૦	૨-૨=૦	૩-૩=૦	૪-૪=૦	૫-૫=૦
૨-૧=૧	૩-૨=૧	૪-૩=૧	૫-૪=૧	૬-૫=૧
૩-૧=૨	૪-૨=૨	૫-૩=૨	૬-૪=૨	૭-૫=૨
૪-૧=૩	૫-૨=૩	૬-૩=૩	૭-૪=૩	૮-૫=૩
૫-૧=૪	૬-૨=૪	૭-૩=૪	૮-૪=૪	૯-૫=૪
૬-૧=૫	૭-૨=૫	૮-૩=૫	૯-૪=૫	૧૦-૫=૫
૭-૧=૬	૮-૨=૬	૯-૩=૬	૧૦-૪=૬	
૮-૧=૭	૯-૨=૭	૧૦-૩=૭		
૯-૧=૮	૧૦-૨=૮			
૧૦-૧=૯				

દડાની રમત.

રમત ૧. દડા સામ સામે ફેંકવાની રમત.

સૂચના—એ હાર વચ્ચે ચાર કુટતું અંતર રખાવવું.

ફેંકા ફેંકારે દડા સામી હારે; જગે જશે તે ગોળના આકારે. (૧)

આપો આપો વિવેકે થીર થઇને; ભેળે ભેળે બધાએ એમ રહીને (૨)

વાંકા વાંકા ન વળશે કો કાળે; સીધા સીધા રહીને કિછાળે (૩)

ઝીઝી ઝીઝીને જઈશું બહુ થાકી; રમત રમવાની છે રે બહુ બાકી. (૪)

ટીપ—આ કવિતાથી તિરકસ પણ ફેંકાશે. મહાવરે વધ્યા

પછી જમણા, ડાબા, અવળા ફેરવના જવું તે કૃતિ કરાવવી.

રમત ૨. દડાનો વાર બોડે સંબંધ તથા મૂળ અને

મિશ્ર રંગનું જ્ઞાન.

સૂચના—૭ બાળકો એક હારમાં બીંત સામે એ રખા-

વીને હાથ રાખવા.

(સુંદર સામળાઆ એ રાગ)

(અધા બોલે)તમે દડા રમે વાર પ્રમાણે નિયે;

રંગો પર ધ્યાન ચોંટાડો એક ચિત્તે. (ટેક)

(લાલ દડાવાળો બોલે) લાલ દડે રમજો સોખવારે,

(પીળા દડાવાળો બોલે) પીળો પકડજો મંગળવારે,

(વાદળી દડાવાળો બોલે)વાદળીનો વારો ખુધવારે,

(અધા બોલે) આ મૂળ રંગોને આધારે.

કહું છું તમને પ્રીતે.

(નારંગી દડાવાળો બોલે) ગુરવારે નારંગી રમજો.

(શીલા દડાવાળો બોલે) શુક્રવારે લીલા લઈ ફરજો.

(ભંખુડા દડાવાળો બોલે) શનિવારે ભંખુડા લેજો,

(અધા બોલે) મેળવણીના છે રંગો, શીખવા રૂડી રીતે. (ટેક)

રમત ૩. દશ છોકરાની વાતચીત.

સૂચના—પાંચ પાંચની બે હાર સામસામા ઉભા રાખવા.

(જુઓ જુઓ પંખીની ટોળી. એ રાગ)

૧ જુઓ જુઓ આ દડો કેવો છે રતો રતો એ જોવા જોવો છે.

૩ જોને જોને એને ગુંથેલો છે. ૪ રંગે રંગે એને રંગેલો છે.

૫ લીંચુ લીંચુ જોવો એ જોજો છે, ૬ મળડે મળડે જુઓ એ જોજો છે.

૭ માર મારે તોયે પાસે આવે છે. ૮ હલકો હલકો એ મન લોભાવે છે.

૯ પોચો પોચો એ પેચવા જોવો છે. ૧૦ રમે રમે એ રમતમાં લેજો છે.

તા. ૧૧-૩-૨૨

સમાપ્ત.

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. કૃત.

લોકપ્રિય ધર્મ પડેલી અર્થની નોંધ.

પહેલીના અર્થ ૦-૨-૬ છઠ્ઠીના અર્થ ૦-૬-૦

બીજીના અર્થ ૦-૪-૦ સાતમીના અર્થ ૦-૧૦-૦

ત્રીજીના અર્થ ૦-૫-૦ કન્યા ૧લીના ૦-૪-૦

ચોથીના અર્થ ૦-૭-૬ કન્યા ૨જીના ૦-૫-૦

પાંચમીના અર્થ ૦-૮-૦ કન્યા ૩જીના ૦-૭-૦

ચોર્યાસી તાલુકાનો નકશો બે આના.

મુરત શહેરનો નકશો છપાય છે.

પહેલા ધોરણ માટે પદાર્થપાઠ ભાગ ૧ લો ૦-૩-૦

બીજા ધોરણ માટે પદાર્થપાઠ ભાગ ૨ જો ૦-૫-૦

‘બાળ ગરબાવળી’ની નોંધ બે આના.

તા. ૨૧-૩-૨૧ સી. એમ. શાહ. શાહપોર-મુરત.

બીજી ચોપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” અઢી આના.

મુરત શહેરનો “ભૂગોળ શિક્ષક” અઢી આના.

ચોર્યાસી તાલુકાનો ભૂગોળ શિક્ષક દોઢ આના.

બીજા ધોરણનો ‘મુખગણિત શિક્ષક’ બે આના.

મુરત જિલ્લાનો નકશો ચાર આના.

મુરત જિલ્લાનો “ભૂગોળ શિક્ષક” અઢી આના.

ગુજરાતની સામાન્ય ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા રાખ્યાના.

ધોરણવાર “મુખગણિત શિક્ષક” તૈયાર છે.

કર્તા-છગનલાલ મોતીરામ શાહ, શાહપોર-મુરત.

